

APLICAREA REFORMEI AGRARE ÎN JUDEȚUL CARAȘ ÎN PERIOADA 1945-1946

EUSEBIU NARAI

Curând după instaurarea sa, guvernul Groza a legiferat, la 23 martie 1945, reforma agrară. În baza prevederilor Legii nr. 187 pentru înlăptuirea reformei agrare și a regulamentului de aplicare a acesteia au fost expropriate pământurile și proprietățile agrare de orice fel aparținând *“colaboraționiștilor; criminalilor de război și celor vinovați de dezastrul țării”*, ale celor care s-au refugiat în țările cu care România se afla în stare de război ori au fugit în străinătate după data de 23 august 1944, ale celor care s-au înscris voluntari pentru a lupta împotriva Națiunilor Unite, loturile peste 10 ha necultivate în regie proprie în ultimii șapte ani consecutivi, bunurile de mână moartă și prisosul terenurilor agricole constituind proprietăți ale persoanelor fizice care depășeau suprafața de 50 ha. Se păstrau neatinse suprafețele orezăriilor, ale viilor și pădurilor, regimul lor urmând să facă obiectul unei legi speciale, precum și *“fermele model”*, a căror importanță pentru economia țării, îndeosebi în ce privește producția agricolă-marfă, în condițiile evidente ale lipsei bunurilor de consum, era mult apreciată ¹.

Reforma agrară a reprezentat piatra de temelie pentru schimbările ulterioare din domeniul economic și social. Astfel, legiferarea reformei agrare a însemnat exproprierea a peste 1.468.000 ha (a noua parte a suprafeței arabile a țării) și împrumietărirea a cca 900.000 de familii țărănești (dintre care 400.000 fără pământ) cu peste 1.100.000 ha ².

Mutațiile generate de reforma agrară au așezat agricultura țării pe baza gospodăriei mici și mijlocii (între 1 și 10 ha), care, la încheierea reformei agrare în 1948, reprezenta 77% din totalul exploatărilor agricole. Acestor schimbări privind proprietatea le-au corespuns modificări similare ale structurii sociale a satului românesc. Prin desființarea mării proprietăți funciare de peste 50 ha, moșierimea a fost lichidată din punct de vedere economic, concomitent cu creșterea considerabilă a rolului și a ponderii țărănimii sărace și mijlocașe.

Puterea economică a țărănimii mijlocașe - care deținea cca 1/2 din mijloacele de producție agricolă și 3/5 din cantitatea totală de cereale-marfă aduse pe piață - făcea ca această categorie a țărănimii, în rândul căreia intrase, ca urmare a înlăptuirii reformei agrare, un număr însemnat de țărani care își măriseră proprietățile, să ocupe - împreună cu țărănimea săracă - locul central în agricultura românească postbelică. Burghezia sătească,

1 *** **România contemporană**. București, 1988, p. 35-36.

2 **Istoria României în date**, București, 1971, p. 388.

care deținea cca 5% din totalul gospodăriilor și peste 15% din suprafețele de pământ, ocupa un loc important în producția agricolă și mai ales în producția agricolă-marfă. Proletariatul agricol - cca 250.000 de familii - s-a încadrat, în parte, în sectorul de stat, unde existau condiții mai bune de viață.

Înfăptuirea reformei agrare nu a fost scutită de anumite greșeli și inconsecvențe în aplicarea legii și a regulamentului de aplicare a acesteia. Ele erau deseori provocate, iar altele speculate și amplificate de cei supuși exproprierii, care încercau - printr-o diversitate de mijloace - să împiedice exproprierea pământului ce-l dețineau și împărțirea lui celor îndreptățiți. În unele situații, pământul expropriat a fost împărțit țăranilor fără respectarea întocmai a prevederilor legii. Au fost expropriate chiar terenuri aparținând statului, care erau exceptate prin lege. De exemplu, s-a trecut la exproprierea totală, în masă, a cetățenilor români de naționalitate germană.

Abuzurile și exagerările au dăunat nu numai dezvoltării agriculturii, ci și politicii naționale, în general. Ulterior, s-a revenit asupra măsurii de expropriere totală, trecându-se la restituirea terenurilor și a bunurilor confiscate inițial³.

În istoriografia comunistă se aprecia că reforma agrară din 1945 s-a înscris ca "*problemă fundamentală a desăvârșirii revoluției burghezo-democratice*", fiind "*condiția esențială care putea asigura în acea etapă încheierea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare*"⁴. Trebuie precizat, de asemenea, faptul că punctul 5 din Proiectul de Platformă al F.N.D. prevedea "înfăptuirea unei largi reforme agrare, prin exproprierea marii proprietăți agrare de la 50 ha în sus și împrumietărirea cu acest pământ a țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin"⁵.

Conform altor surse - reforma agrară din 1945 era net inferioară celei din 1921: spre exemplu:

1. Suprafața totală expropriată prin reforma din 1921 se ridică la 6.126.000 ha, în timp ce suprafața totală expropriată prin reforma din 1945 reprezenta numai 1.468.000 ha.

2. Prin reforma din 1921 au fost împrumietărite 6.126.000 de familii, iar prin reforma din 1945 au fost împrumietărite 1.468.000 de familii.

3. Prin reforma din 1921 - din suprafața expropriată intrau în proprietatea țăranilor 3.404.082 ha, în vreme ce - prin reforma din 1945 - din suprafața expropriată intrau în proprietatea țăranilor 1.100.000 ha⁶.

Reforma agrară a fost însoțită de un ansamblu de măsuri menite să concure la înjghebarea și înflorirea gospodăriilor țărănești, cu deosebire ale noilor împrumietăriți. S-a trecut la comasarea loturilor fărâmițate, la organizarea unei întinse rețele de cooperative de consum, de desfacere și prelucrare a produselor agricole, la acordarea de credite - în limita resurselor financiare existente - pentru procurarea semințelor, animalelor de rasă sau

3 *** **România contemporană...**, p. 37.

4 Constantin Brătescu, **Rolul forțelor democratice conduse de P.C.R. în înfăptuirea reformei agrare din 1945 pe domeniile Societății U.D.R.**, în **Banatica**, II, 1973, p. 299.

5 William Marin, Ioan Lunčan, **Două secole de luptă revoluționară în sud-vestul României (1733-1948)**, Timișoara, 1984, p. 213.

6 Victor Frunză, **Istoria stalinismului în România**, București, 1990, p. 200.

de muncă și a uneltelor necesare. Statul a înființat centre de mașini și unelte agricole care grupau tractoarele și mașinile agricole aparținând camerelor de agricultură, precum și cele expropriate. În toamna anului 1945 existau deja 271 de asemenea centre, a căror bază materială se compunea din 3.130 tractoare, 1.274 pluguri de tractoare, 686 locomobile, 1.996 batoze de cereale, 1.032 secerători-legători și alte mașini.

Concomitent cu legiferarea și înlăptuirea reformei agrare, guvernul a adoptat măsuri pentru a veni în sprijinul țăranimii cu proprietăți mici. Astfel, impozitul pe veniturile micilor agricultori, care dețineau o suprafață agricolă de până la 3 ha inclusiv și care nu cuprindea mai mult de 1/2 ha vie și 1/2 ha grădină de legume, a fost redus cu 1/3.

Realizarea reformei agrare și măsurile care i-au urmat nu au însemnat rezolvarea problemei agrare ⁷.

În Banat, situația agriculturii era destul de complexă. Astfel, unii țărani de naționalitate germană au plecat cu armatele hitleriste în retragere. Încă din luna septembrie 1944 - Comitetul Regional Banat al P.C.R. a răspândit un manifest, în care sublinia că *“reforma agrară trebuie făcută de voi, lucrătorii ogoarelor bănățene. Pentru aceasta trebuie însă să treceți să vă organizați în comitete țărănești de împrumut, care să fie formate din cei mai cinști și hotărâți țărani și care să treacă imediat la împărțirea pământurilor rămase prin dislocarea populației de naționalitate germană de către armatele hitleriste în retragere și a moșiilor mai mari de 50 ha”*.

Implicarea politică era foarte clar exprimată. În plasa Oravița funcționau deja, în luna octombrie 1944, 23 comitete țărănești ⁸.

În județul Caraș cel mai mare proprietar de pământuri era Societatea U.D.R.; această societate stăpâna - pe lângă renumitele obiective industriale din Banat - și o orezârie, o fermă piscicolă, livezi și grădini de zarzavat, vii și *“un complex păduros de 88.478 ha, în care se cuprindeau poieni, fânețe, pășuni și - în foarte mică parte - teren arabil”*; proprietățile acestei societăți ocupau zona montană a județului, pășunile se întindeau pe o suprafață mare din acest complex păduros. Atenția țăranilor a fost îndreptată asupra imenselor terenuri ale Societății U.D.R., care până atunci își mărise neconținut proprietățile, ajungând chiar până în vatra satelor, în dauna miilor de locuitori lipsiți de pământ. Majoritatea satelor din zona montană a județului Caraș se aflau sub controlul marii societăți reșițene, datorită faptului că locuitorii erau angajații ei, iar agricultura constituia ocupația celorlalți membri ai familiei, care - la rândul lor - trebuiau să arendeze pământ de la societate datorită posibilităților reduse de câștig. În aprilie 1945, Comitetele Locale de Reformă Agrară au hotărât să exproprieze - în primul rând - pășunile din afara amenajamentelor silvice, cât și a celor din perimetrul acestora, când primele nu acopereau nevoile generale ⁹.

Modalitățile de aplicare a reformei agrare sunt extrem de diferite, variind de la plasă la plasă. Într-o dare de seamă asupra reformei agrare în județul

7 *** **România contemporană...**, p. 38-41.

8 William Marin, Ioan Luncan, **op. cit.**, p. 215-216.

9 Constantin Brătescu, **op. cit.**, p. 299-301.

Caraș - datată 27 decembrie 1945 și semnată de șeful Poliției de Reședință Oravița (Ceia Aurel) și, respectiv, șeful Biroului de Siguranță Oravița (Fărăgău Avram) - se aduceau precizări interesante, și anume: suprafața totală cultivată era de 104.873 ha: în județul Caraș n-au existat mari proprietăți care să fie supuse exproprierii: "sunt expropriabile 7.048 ha - repartizate astfel: 1.344 ha pământ arabil, 2.280 ha fânețe, 2.466 ha pășune, 513 ha pădure, 308 ha teren neproductiv și 17 ha vii"; "din aceste suprafețe, cca 5.500 ha aparțin Societății U.D.R. și se compun - în majoritate - din terenuri împădurite, pe care țăraniile doresc să le exproprieze pentru a-și face loc de fânețe și pășuni" ¹⁰.

Între timp Comisia Centrală de Reformă Agrară din București a furnizat lămuriri suplimentare referitoare la aplicarea reformei agrare. Astfel, în Instrucțiunile remise Prefecturii județului Caraș la data de 13 mai 1945 se subliniau următoarele:

1. "Exproprieria se referă și la fânețe și, respectiv, la pășuni;
2. Intră - în calculul suprafeței expropriabile - și poienile din interiorul sau din marginea pădurilor, care au - fiecare - o suprafață mai mare de 3 ha și au fost folosite fie ca teren arabil, fie ca pășune;
3. Pot fi expropriate și poienile mai mici de 3 ha dacă - între ele - sunt mici pălcuri de arbori și nu pădure masivă;
4. În cazul când poienile sunt în curs de împădurire și avizul organelor silvice confirmă că proprietarul respectiv este în termen cu lucrările pregătitoare, acele poieni nu intră în exproprierie;
5. Nu vor fi expropriate terenurile necesare funcționării întreprinderilor forestiere, transportului lemnului și căilor de comunicație;
6. Trec în rezerva statului și vor fi împărțite plugarilor terenurile agricole ale celor care, în ultimii șapte ani consecutivi, nu și-au cultivat pământurile în regie proprie, cu excepția loturilor până la 10 ha;
7. Terenurile cetățenilor români care, în baza legilor răsiale, au fost luate din stăpânirea lor și arendate, nu pot fi expropriate pentru acest motiv;
8. Comitetele comunale și Comisiile de plasă sunt obligate să precizeze motivele pentru care au hotărât exproprieria: la cererea celui în cauză sunt obligate să-i arate aceste motive" ¹¹.

De asemenea, în octombrie 1945 au apărut noi precizări cu privire la reforma agrară - potrivit cărora "cetățenii români de naționalitate germană care dețineau, la data menționată, terenuri agricole supuse exproprierii vor fi lăsați în gospodăriile lor, cu obligația de a strânge recolta" ¹².

La data de 10 noiembrie 1945 au sosit noi instrucțiuni referitoare la reforma agrară, și anume:

1. "Pentru a fi expropriat ca criminal de război sau vinovat de dezastrul țării, aceasta nu se va putea face decât dacă cel în cauză a fost condamnat de un Tribunal al Poporului;

¹⁰ Direcția Județeană Caraș-Severin a Arhivelor Naționale (în continuare DJCSAN), fond P.M.R. Caraș-Oravița (1945-1948), dosar 5/1945, f. 59-61.

¹¹ DJCSAN, fond Comisia Județeană pentru îndrumarea aplicării reformei agrare din 1945 în județul Caraș (1945-1947), dosar 3/1945, f. 8-9.

¹² Ioan Lunčan, **Activitatea forțelor progresiste și democratice din Banat în frunte cu P.C.R. pentru înfăptuirea transformărilor revoluționar-democratice în perioada august 1944-decembrie 1947**, în SIB, VI-VII, 1978-1979, p. 232.

2. Bunurile agricole ale persoanelor juridice se încadrează în categoria bunurilor de mână moartă;

3. Bunurile agricole ale societăților anonime vor fi expropriate în întregime, exceptându-se pădurile și viile;

4. Terenul expropriat, dar necesar continuării industriei, va fi reținut ca rezervă de stat și va fi pus la dispoziția fabricii în continuare, cu arendă - de către Ministerul Agriculturii și Domeniilor - prin Comitetul de Fabrică respectiv;

5. Toate mașinile agricole se expropriază atunci când proprietatea agricolă a intrat în expropriere cu o suprafață cât mai mică de pământ; se lasă - proporțional cu terenul expropriat și cel rămas - numai uneltele agricole și animalele de tracțiune”¹³.

Camera de Agricultură Caraș, condusă de directorul Marius Nedelcu, a emis instrucțiuni clare despre persoanele care aveau dreptul sau nu să fie împrorietărite. Astfel, în Instrucțiunile din 29 aprilie 1946 apărea o listă a persoanelor care nu puteau fi împrorietărite, listă care cuprindea următoarele nouă categorii: “funcționarii și pensionarii de stat, județ și comună; funcționarii particulari; militarii activi sau reangajați; cărciumarii; negustorii; meseriașii care au beneficiat de scutire pentru mobilizare pentru lucru, meseriașii care își trag mai mult de 50% din existența din această profesie; samsarii; chirigiile care plătesc impozite pentru exercitarea meseriei de chirigiu etc.”¹⁴.

Categoriile de persoane îndreptățite la împrorietărire au fost precizate în Instrucțiunile Camerei de Agricultură Caraș (30 iunie 1946), și anume:

1. “Plugarii mobilizați și concentrați în războiul antihitlerist;

2. Orfanii, vădulele și invalizii proveniți din războiul antihitlerist;

3. Orfanii, vădulele și invalizii proveniți din orice război;

4. Luptătorii din orice război;

5. Țăranii fără pământ;

6. Clăcașii și dijmașii care au lucrat pe moșia expropriată, indiferent de comuna unde locuiesc;

7. Țăranii cu pământ puțin (sub 5 ha)”.

De asemenea, se preconiza că “cei îndreptățiți la împrorietărire trebuie să fie majori, adică să aibe 21 de ani împliniți, cu excepția orfanilor; vor fi îndreptățiți la împrorietărire și cei sub 21 de ani, care sunt căsătorii și sunt, deci, capi de familie”¹⁵.

Există numeroase informații privind exproprierea terenurilor Societății U.D.R. din plasa Reșița până în luna august 1945; în 12 comune din această plasă situația se prezenta astfel: în comuna Brebu - 71,53 ha teren expropriat - dintre care 4,99 ha păduri, 64,81 ha poieni și 1,73 ha teren neamenajat; în comuna Călnic - 156,54 ha teren expropriat - dintre care 91,43 ha păduri, 35,22 ha poieni și 29,89 ha teren neamenajat; în comuna Doman - 8,82 ha teren expropriat - dintre care 29,36 ha păduri, 22,85 ha poieni, 18,15 ha teren neamenajat și 8,46 ha teren industrial; în comuna Gârliște - 471,34 ha

13 DJCSAN, fond Comisia Județeană pentru îndrumarea aplicării reformei agrare din 1945 în județul Caraș (1945-1947), dosar 3/1945, f. 13-14.

14 Ibidem, f. 47.

15 Ibidem, f. 50-53.

16 DJCSAN, fond Comisia Județeană pentru îndrumarea aplicării reformei agrare din 1945 în județul Caraș (1945-1947), dosar 1/1945-1946, f. 15.

teren expropriat - dintre care 432,14 ha păduri, 18,54 ha poieni și 20,66 ha teren neproductiv; în comuna Cuptoare-Secu - 136,18 ha teren expropriat, dintre care 83,52 ha poieni și 52,66 ha teren industrial; în comuna Moniom - 14,52 ha teren expropriat (poieni); în orașul Reșița - 50,4 ha teren expropriat - dintre care 8,63 ha păduri, 19,75 ha poieni și 22,02 ha teren industrial; în comuna Soceni - 84,05 ha teren expropriat - dintre care 81,75 ha poieni și 2,30 ha teren neamenajat; în comuna Târnova - 186,51 ha teren expropriat (poieni); în comuna Valeadeni - 41,86 ha teren expropriat - dintre care 41,28 ha poieni și 0,58 ha teren neamenajat; în comuna Văliug - 404,79 ha teren expropriat (poieni); în comuna Zorlențul Mare - 24,86 ha teren expropriat - dintre care 18,36 ha poieni și 6,50 ha teren neamenajat.

Suprafața totală expropriată în plasa Reșița până în luna august 1945 se ridică la 2.039,43 ha - dintre care 566,55 ha păduri, 1.284,08 ha poieni, 72,80 ha teren neamenajat, 95,35 ha teren industrial și 20,66 ha teren neproductiv ¹⁶.

Într-o statistică întocmită în august 1945, pentru întregul Banat, se evidențiază faptul că au fost expropriate 131.144 ha, fiind împroprietăriți 21.000 de țărani ¹⁷.

La data de 2 septembrie 1945 erau expropriate deja 19.100 ha teren din patrimoniul U.D.R. în județul Caraș. Tot acum U.D.R. se situa în rândul societăților din România cu limite maxime de profit ¹⁸.

În celelalte plase și comune situația era identică cu cea din plasa Reșița. De asemenea, Ocolul Agricol Reșița prezenta un raport amănunțit referitor la bunurile atribuite la împroprietărire, rezervele create și bunurile rămase asupra statului (1 octombrie 1945) în care preciza următoarele: au fost expropriați 17 proprietari; suprafața expropriată se ridică la 2.672 iugăre; 718 persoane au fost îndreptățite să primească pământ; suprafața totală a terenului atribuit la împroprietărire era de 2.536 iugăre, dintre care 1.385 de iugăre au fost atribuite îndreptățiților, iar 1.151 de iugăre au fost atribuite comunei ca pășune; persoanele îndreptățite au primit 1.385 de iugăre - dintre care 26 iugăre teren arabil, 1.314 iugăre fânețe și 40 iugăre livezi de pomi fructiferi (pentru obște); statul a rămas cu 136 iugăre fânețe, asigurându-se - pentru rezervele de stat - 58 de iugăre ¹⁹.

Între timp, pe proprietățile părăsite de o parte din populația de naționalitate germană au fost aduși țărani din județele Gorj, Mehedinți și Bihor, fiind împroprietăriți cu loturi de pământ și case ²⁰.

Într-o telegramă a B.P.D.-ului din Reșița, emisă la data de 1 iulie 1946, erau furnizate informații referitoare la exproprierile din plasa Reșița, și anume: *“toate pășunile, fânețele, poienile și golurile de munte trec ca rezervă în proprietatea statului și vor fi redade spre folosință fostului proprietar”*; *“în plasa Reșița au fost expropriate terenuri cu o suprafață totală de 1.973 ha, dintre care*

17. William Marin, Ioan Lunčan, *op. cit.*, p. 225.

18. *** **225 de ani de siderurgie la Reșița. Schiță monografică (1771-1996)**, Reșița, 1996, p. 9.

19. DJCSAN, fond **Comisia Județeană pentru îndrumarea aplicării reformei agrare din 1945 în județul Caraș (1945-1947)**, dosar 21/1945-1947, f. 2.

20. Ioan Lunčan, *op. cit.*, p. 231.

numai 8 ha este teren arabil, iar restul este pășune și fânețe”; “toate terenurile expropriate în plasă sunt din domeniul Societății U.D.R.”; “terenurile forestiere au rămas neatinse”²¹.

În condițiile în care cea mai mare parte a terenurilor deținute de Societatea U.D.R. urmau să fie expropriate, U.D.R.-ul a reacționat în mod violent. Astfel, cei care încercaseră să-i calce cu vitele livezile, pășunile și poienile, ajungeau în fața tribunalelor. De asemenea, unele instrucțiuni emise în perioada 1945-1946 au avantajat Societatea U.D.R. prin amânarea punerii în posesiune a țăranilor, ceea ce a provocat confuzie. Societatea U.D.R. a înaintat multe contestații și memorii, astfel încât Comisia Județeană pentru îndrumarea aplicării reformei agrare a fost nevoită să hotărască următoarele: “bunurile agricole ale Societății U.D.R. sunt expropriabile”. Experții numiți de societate pentru a-i apăra interesele au reușit în parte să târăgăneze punerea în posesie a țăranilor și eliberarea titlurilor de proprietate, folosindu-se - în orice moment - de dreptul de contestație, încercând să facă dovada că n-a colaborat cu armatele germane și că și-a lucrat pământurile cu angajații proprii. În sprijinul tuturor contestațiilor înaintate de Societatea U.D.R. Comitetelor Locale și Comisiilor de Plasă a venit Decizia 707 (1 aprilie 1945) a Ministerului Agriculturii și Domeniilor; această decizie prevedea: “proprietarii pădurilor particulare și ai tuturor terenurilor forestiere din perimetrele acestora cuprinse în amenajamentele pădurilor ca: goluri de munți, poieni și goluri propuse spre împădurire, pepiniere silvice, teren de hrană al personalului silvic, terenurile arabile afectate exploatarei prin contracte etc., să nu fie împiedicați în administrarea lor”²². Într-un memoriu al Societății U.D.R. către Comisia de Reformă Agrară (7 decembrie 1945) se precizau obiectivele pe care trebuia să le îndeplinească reforma agrară, și anume:

1. “Mărirea suprafețelor arabile ale gospodăriilor țărănești existente care au mai puțin de 5 ha;

2. Crearea de noi gospodării țărănești individuale pentru muncitorii agricoli fără pământ;

3. Înființarea - prin apropierea orașelor și a localităților industriale - a unor grădini de zarzavaturi pentru aprovizionarea muncitorilor, funcționarilor și meseriașilor;

4. Rezervarea unor terenuri pentru școli agricole și ferme experimentale în vederea ridicării nivelului culturilor agricole, a producției de semințe selecționate, a creșterii vitelor și creării și dezvoltării industriei agricole”.

În același memoriu se sublinia faptul că “intenția legiuitorului a fost exproprierea marilor proprietari agricoli, a terenurilor arabile, și nu încălcarea terenurilor împădurite și a terenurilor cuprinse în amenajamentul pădurii”; de asemenea - se considera că “Legea Reformei Agrare nu prevede posibilitatea expropriării intravilanelor, a terenurilor industriale, miniere sau a celor care au menirea de a satisface nevoile de extinderi industriale în viitor”; în final se ajungea la concluzia că “imobilele Societății U.D.R. - S.A. nu pot fi expropriate”²³.

21. DJCSAN, fond **Comisia Județeană pentru îndrumarea aplicării reformei agrare din 1945 în județul Caraș (1945-1947)**, dosar 3/1945, f. 90.

22. Constantin Brătescu, **op. cit.**, p. 300-302.

23. DJCSAN, fond **Comisia Județeană pentru îndrumarea aplicării reformei agrare din 1945 în județul Caraș (1945-1947)**, dosar 1/1945-1946, f. 31-32.

De o importanță deosebită a fost Ordinul Ministerului Agriculturii și Domeniilor (nr. 105.570/1946): acest ordin prevedea ca poienile și fânețele din mijlocul pădurii să fie expropriate în favoarea statului ca rezerve. Aproape imediat, Comisia Județeană a decis arendarea poienilor și fânețelor țăranilor săraci.

Faptul că reforma agrară a fost un act de popularizare a F.N.D. reiese și din protestul adresat Ministerului Agriculturii și Domeniilor de către Comitetul de Plasă F.N.D. Reșița. Semnatarii memoriului afirmau că: *“dacă nu se va ține seamă de drepturile țăranilor, atunci s-ar crea situația de nemulțumire care trebuie să pună în îngrijorare toți factorii responsabili, dar și din punct de vedere politic, situația prea favorabilă de care se bucură guvernul și F.N.D.-ul în această plasă s-ar transforma peste noapte într-o situație dezastruoasă”*.

Între timp, la ordinul F.N.D. - țăranimea din satele cărășene a început să ocupe terenurile care constituiau obiectul exproprierii. Astfel, peste 200 de locuitori ai satelor Cuptoare-Secu, Târnova și Văliug au ocupat terenul Cozla, reușind să împiedice pe angajații societății să-l are; la fel au procedat locuitorii satelor Potoc, Cărbunari și Stancilova (în frunte cu primarii). Împotriva improprietațiilor care au ocupat terenurile atribuite, personalul silvic din raza Ocolului silvic U.D.R. Sasca Montană a folosit armele. În vara anului 1946 majoritatea lucrărilor de expropriere care vizau pământurile Societății U.D.R. fuseseră definitivitate și aprobate de Comisia Județeană, trecându-se la eliberarea titlurilor de proprietate. Mai mult chiar, la 8 septembrie 1946, peste 100 de muncitori din Reșița și Anina au plecat în satele cele mai sărace ale județului Caraș (Cărbunari și Știnăpări), unde au îndemnat pe țăranii să ocupe pământurile societății, luând dosarele cu delictes silvice²⁴.

Prin reforma agrară au fost expropriate, pe lângă pământuri, și o serie de mașini agricole. Într-un articol apărut într-o gazetă din București la data de 2 iunie 1945 și intitulat *„Ce se înțelege prin mașini agricole expropriabile?”* se aduceau următoarele precizări: *“mașinile agricole expropriabile sunt mașinile care aparțin proprietarilor bunurilor agricole expropriate și numai cele care serveau în scop agricol, destinate bunurilor expropriate; nu se expropriază mașinile aparținând celor ale căror bunuri nu cad în expropriere, și nici cele a căror forță motrice este folosită în instalații industriale, exploatarea orezăriilor și alte culturi speciale”*²⁵. Într-un raport al Comisiei Economice Județene Caraș din 27 iulie 1945 se subliniau următoarele: *“s-a luat contact cu prefectul județului pentru înființarea centrelor de închiriat mașini agricole; s-a hotărât, în principiu, înființarea a două centre județene (Berzovia, Cacova)”*²⁶. Între timp, Fabrica de Mașini Agricole din Bocșa Română dispunea de un stoc de produse variat format din: 1.348 pluguri, 2.314 grape, 358 prășitoare, 380.000 sape de mână, 100.000 brăzdare și 30.000 târnăcoape²⁷. Mai târziu, la 24 ianuarie 1946, un raport referitor la situația centrelor de închiriat mașini agricole

24. Constantin Brătescu, *op. cit.*, p. 302-303.

25. DJCSAN, fond **Comisia Județeană pentru îndrumarea aplicării reformei agrare din 1945 în județul Caraș (1945-1947)**, dosar 50/1947, f. 54.

26. DJCSAN, fond **P.M.R. Caraș-Oravița (1945-1948)**, dosar 3/1945, f. 4.

27. *Ibidem*, f. 19-21.

emis de Comisia Economică Județeană Caraș - preciza că *“autoritățile sabotează, împiedică și falsifică realitatea”*; de asemenea, Camera de Agricultură Oravița și-a luat noi angajamente: *“a verifica - pe fiecare plasă - lucrările de reformă agrară pentru a se vedea unde se pot înființa centre de mașini agricole, a interveni la Camera de Agricultură Caraș pentru a trece cât mai repede la înfăptuirea centrelor, a strânge dovezi și a demasca vinovații”*; de asemenea, Camera de Agricultură Oravița a anunțat, oficial, că nu existau în județ tractoare de proveniență germană; în schimb, în plasa Moldova Nouă erau - în funcțiune - trei tractoare, un locomobil, patru batoze, trei pluguri mecanice de arat, precum și un atelier mecanic foarte bine aprovizionat²⁸.

Problema țăranilor germani expropriați va fi tratată într-un articol din numărul viitor al revistei.

În concluzie, marile schimbări survenite în economia bănățeană, în primul rând reforma agrară, au determinat modificarea structurii sociale a populației.

LA MISE EN PRATIQUE DE LA RÉFORME AGRAIRE DANS LE DISTRICT DE CARAȘ À L'ÉPOQUE 1945-1946 (Résumé)

La réforme agraire a représenté le principe essentiel pour les changements ultérieurs du domaine économique et social.

L'historiographie communiste appréciait la réforme agraire de l'année 1945 comme *“un problème fondamental du parachèvement de la révolution bourgeoise-démocratique”* en étant *“la condition essentielle qui pouvait assurer - à l'époque - l'établissement de l'alliance entre le prolétariat et la paysannerie ouvrière”*.

La Société U.D.R. était le plus grand propriétaire des terrains dans le district Caraș. La plupart des villages appartenant à la zone montagneuse du district Caraș se trouvait sous le contrôle de la grande société de Reșița.

La Chambre d'Agriculture Caraș a joué un rôle très important dans la mise en pratique de la réforme agraire, en établissant les personnes qui avaient le droit d'être mis en possession des terres, fait qui a déterminé plusieurs abus. En conséquence, la Société U.D.R. a présenté plusieurs contestations et mémoires.

La réforme agraire a été un acte de vulgarisation du Front National Démocratique. Par l'intermédiaire de la réforme agraire - une série des machines agricoles a été, aussi, expropriée.

En conclusion, les grands changements passés dans l'économie du Banat, la réforme agraire tout d'abord, ont déterminé la modification de la structure sociale de la population.

28. DJCSAN, fond P.M.R. Caraș-Oravița (1945-1948), dosar 1/1946, f. 8.